

Τεοντόρ Ζερικώ, ένας ρομαντικός ουμανιστής

Σ’ αυτό το τεύχος συνεχίζουμε με τον ζωγράφο Ζερικώ που μερικά από τα έργα του παρουσιάσαμε στο προηγούμενο τεύχος (82) της *Ουτοπίας*.

Ο Ζερικώ ήταν περισσότερο γνωστός για τα σχέδια των αλόγων. Αυτός ήταν και ο λόγος για τον Ιστορικό της Τέχνης Bruno Chenique, που η ιστορία της τέχνης του αρνήθηκε την ιδιότητα του ζωγράφου της ιστορίας.

Δεν τον συνέκρινε με τους μεγάλους Νταβίντ, Ένγκρ και Ντελακρουά. Δεν ήταν στοχαστής, δεν άγγιζε την αλληγορία και την συμβολικότητα σαν τους διάσημους συναδέλφους του. «Δεν ζωγράφισε τίποτε αληθινά τέλει παρά μόνο τα άλογά του. Ήταν πολύ λίγο για να παίξει κάποιο ρόλο», διαβεβαίωνε το 1914 ο Louis Dimier.

Ο Ζερικώ κατασκευάστηκε από τους πονταδόρους της Τέχνης, συμπεραίνει σαρκαστικά ο Bruno Chenique στην εισαγωγή του βιβλίου του *Τα άλογα του Ζερικώ* (Bibliothèque de l’Image, 2002).

Σε μια άλλη εισαγωγή του βιβλίου *Χρονικό της Τέχνης* του Έρνστ Γκόμεπριτς¹, διαβάζουμε επίσης: «...οι πίνακες και οι γκραβούρες με θέμα τις ιπποδρομίες παρουσίαζαν συνήθως τα άλογα να πετούν στον αέρα με τα πόδια τεντωμένα – όπως τα ζωγράφησε ο Τ. Ζερικώ, ο σπουδαίος ζωγράφος του 19ου αιώνα στον περίφημο πίνακα του με τις ιπποδρομίες του Έπσομ. Πενήντα περίπου χρόνια αργότερα, όταν η φωτογραφική μηχανή είχε τελειοποιηθεί τόσο ώστε να μπορεί να φωτογραφίζει άλογα σε γρήγορα κίνηση, οι φωτογραφίες απέδειξαν πως και οι ζωγράφοι και το κοινό είχαν άδικο... (βλ. εικ. 1 και 2, σελ. 164).

... και όταν οι ζωγράφοι άρχισαν να εφαρμόζουν τη νέα ανακάλυψη και σχεδίαζαν τα άλογα όπως κινούνται στην πραγματικότητα, όλοι παραπονέθηκαν πως τα έργα τους δεν ήταν σωστά... Δεν υπάρχει μεγαλύτερο εμπόδιο για την απόλαυση της μεγάλης τέχνης από την απροθυμία μας να αποβάλλουμε συνήθειες και προκαταλήψεις».

Αναρωτιέται κανείς εάν και ο Ζερικώ δεν είναι θύμα προκαταλήψεων, όταν παρουσιάζεται στο μεγάλο αυτό *Χρονικό της Τέχνης* από έναν σημαντικό ιστορικό μόνο με την ιπποδρομία στο Έπσομ και δεν αναφέρεται δίπλα στους μεγάλους ζωγράφους του Ρομαντισμού. Πού είναι η *Σχεδία της Μέδουσας* που, όπως λέγεται, στάθηκε η αφετηρία του ανανεωτικού κινήματος της Γαλλικής ζωγραφικής

ή ένα από τα πέντε πορτραίτα που διασώθηκαν από τα δέκα που είχε κάνει, των ψυχικά διαταραγμένων, ο κλεπτομανής για παράδειγμα (οπισθόφυλλο του τεύχους 82 της Ουτοπίας); Γιατί έπρεπε να επιλεγεί ο Ζερικώ για να εικονογραφήσει αυτή την αφύσικη κίνηση των αλόγων και όχι κάποιος άλλος επίσης σπουδαίος ζωγράφος π.χ. ο Σερά με το έργο του *το Τσίρκο που το ζωγραφίζει* το 1891, 19 χρόνια μετά τις φωτογραφίες του Μούιμπριτς και μέσα στο πνεύμα του μπρεσιονισμού (βλ. εικ. 3, σελ. 164).

Βέβαια τα τεντωμένα πόδια των αλόγων δεν μειώνουν καθόλου την αξία αυτών των έργων και φαντάζομαι ότι αυτό πίστευε και ο Γκόμπριτς. Το θέμα βρίσκεται αλλού. Με την αναφορά μόνο αυτού του έργου δεν αποδίδεται στον Ζερικώ η θέση που του αξίζει στην ιστορία της Γαλλικής ζωγραφικής του 19ου αιώνα και ευρύτερα στην Ιστορία της Τέχνης.

Μια άλλη ενόχτητα στην ζωγραφική του Ζερικώ, που δεν μπορούμε να παρακάμψουμε, είναι τα κεφάλια των αποκεφαλισμένων από την γκιλοτίνα. Στον κατάλογο της αναδρομικής έκθεσης του Ζερικώ² υπάρχει ένα άρθρο του Stefan Germer με τον παράδοξο τίτλο «Φόβοι τερπνοί: Ο Ζερικώ και η ανήσυχη παραδοξότητα στην αυγή του 20ου αιώνα».

Η λαιμητόμος εφαρμόστηκε το 1792, καρπός της εποχής των Φώτων. Σκοπός της να εξανθρωπίσει την θανατική καταδίκη. Πόσο την «εξανθρόπισε» είναι ένα θέμα, πολύ περισσότερο που θεωρήθηκε ότι ο κατατομημένος αισθάνεται ότι υπάρχει όσο ο εγκέφαλος διατηρεί ακόμη την ζωτική του δύναμη. Δεν ξέρω τι λένε οι βιολόγοι σήμερα αλλά όπως και να είναι, είναι ένας εφιάλτης.

Για τον συγγραφέα του άρθρου Stefan Germer, ο Ζερικώ ζωγραφίζοντας αυτά τα κεφάλια διακατέχεται από τον ένθερμο ζήλο των Ρομαντικών για την φρίκη, όπως επίσης και από τις φιλελεύθερες προσπάθειες για την μεταρρύθμιση του ποινικού δικαίου. Όμως στα δικά μας μάτια του 21ου αιώνα, είναι καταδίκη της θανατικής ποινής και δείχνουν τον βαθιά ουμανιστικό χαρακτήρα του Ζερικώ, όπως σχεδόν το σύνολο του έργου του.

Ο Ζερικώ πέθανε το 1824 σε ηλικία μόλις 32 ετών, ύστερα από τρεις αλληπάλληλες πτώσεις από το άλογο, που είχαν συμβεί το 1822 και τις χειρουργικές επεμβάσεις που ακολούθησαν.

Σημειώσεις

1. E. H. Gombrich. *Το χρονικό της τέχνης, μετάφραση* (από την 16η αγγλική έκδοση) Λίνα Κάσδαγλη, Αθήνα 1998, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

2. *Géricault la folie d'un monde*, Editions Hazan et Musée des Beaux – Arts de Lyon, 2006 (σελ. 15-31).